Հայկական գիտահետազոտական հանգույց
Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonComercial 3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) **license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format
Adapt — remix, transform, and build upon the material

ԱՐԱՄ ՓԱՇԱՅԵԱՆ

ՀԱ՛Յ ԳԻԴԻ

ԼԵՅԻՆՉՈՒ ՏՂԱՅ

Թ Ի Ֆ Լ Ի Ս
ՏՊԱՐԱՆ ՕՐ. Ն. ԱՂԱՆԵԱՆՑԻ, ՊՕԼԻՑԷՅՍԿԱՅԱ, 7
1906 (7)

891.99
Փ-22

Арм.
3-2720a
891.99
Փ-22
-6 NOV 2011
Инв. № 22236

ԱՐԱՄ ՓԱՇԱՅԵԱՆ

ՀԱՅ ԳԻԴԻ

ԼԵՅԻՆՋՈՒ ՏՂԱՅ

ԹԻՖԼԻՍ
ՏՊԱՐԱՆ ՕՐ. Ն. ԱՂԱՆԵԱՆՑԻ, ՊՕԼԻՑԵՅՍԿԱՅԱ, 7
1906 (7)

ՊԵՏ. ԿՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
Гос Библиотека
ՀԱՍՌ-Арм.ССР
им. А. Мясникяна
Ա. ՄՅԱՍՆԻԿՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ
39879-67

Типографія Н. Аганьянцъ Полицейская, 7.

ԱՐՄՆԱԼՈՒ ԲԱՆ Է ՏՕ

Իսկի մէ նմուտ մարթուն չին գնչացնում, իսկի չին ասում՝ թէ Լէյինչու տղէն էլ մարթ է էլի։

Ով էր աեհի միր չախր էսէնց բանիրը. ինչոր հիմիկլայ խալխը անաստուածութիւն է՝ անում. իսկի չէ էլած. մէ էնթավուր բանիր ին անում, վուր աստուածն էլ է միզմէն ձեռք վիկալի ու խաչիրն էլ, ու փախիլին սարերու յետեւ թախ կացի։

Մէ օր աեհնումիս փլանին սպանեցին, մէկէլ աեհնումիս փստանին սպանեցին, մէկէլ իմանումիս մէ մինձավուր ղլուրեցին, մէկէլ սալղ ին տալի, վուր օրը ցերեկով խալխին քաղկի մէջը թալնեցին. բա էհէնց էլ բանիր կուլի՞, վուր սրանք ին անում. մէ մէ ինչոր կալաթէք ին գրի գլխներուն, մէ մէ հաա սաղէլօեքին շինի, չէշմակնիրը քնթներուն կըպցրի, չօքանի կէաիքը ձեռին բռնի, ման ին գալի թազա թազա բանիր ին խօսում. «մինք հիմի խալխին խիլքի պլաինք բէրի ու աշխարքը լուսաւուրի» կօսէ: Տօ՛, օղօրմէլիք, աշխարքը ձիր լուսաւուրելը չի ուզի. շատ բաղի իք, վուր դուք լուսաւուրիլիք (քոռացիլիք), չէշմակներ իք շինում, սաղ աշխրքին ուզումիք լուսաւուրացնի։ Ախպէր, ինչոր չասին՝ էնէ արմնալու. ինչ ասին՝ կօնին ու կօնին:

Հիմի ինձ գաղակիրէրա ին էլի, դուշման ին ննդի. «դուն փուղ շատ ունիս, մեզ էլ պլախս տալ,

թէ չէ կուսպանինք» կօսէ։ Դէհ արի ու մի վախենայ, Լեյլինչու տղայ. տեհնում իմ աչքով, վուր օրը ցերեկով մարդիք ին սպանում. վո՞ւնց չվախենամ։ Թելեթի ժմինդա Գիօրգին ու Ծիրանաւորը գիդենայ, վուր անէմէս ջիբումս փուղ չիմ պահում, վուր ինչէ՞ ախպէր, մէ հինգ տաս շահի ձեռնէմէս չխլին։ Էհ, ինչ ասիմ, ինչ խօսիմ իմ գլխի խաթաբալէքը ու դաւիդարաբէքը. վուր մէ մէկ ասիմ՝ կուշշկլուիք։ Մէ օր գալիս իմ. տանէմէն էկիլ իմ, հասիլիմ Սաղը, տեհնիմ մէ կարմիր խալաթով տղայ առաջս կորից. «մուլափ բան ունիմ քի մօտ» կօսէ։ Ցիս էլ ժանդր ու բարակ անդաճ իմ գնում։ «Դուն ինչի չիս գըրուում միզ մօտ. չի ըլի՞ վուր ամսական մէ քանի շահի փուղ տաս. մինք էլ քի համա չինք չարչարուո՞ւմ, մինք էլ քի համա չինք տանջուո՞ւմ ու արուն թափում» կօսէ։ Ասումիմ տօ դուն ո՞վ իս, վուր ինձ համա չարչրուումիս, եւ ինձ համա տանջուումիս, եւ թէ չէ ինձ համա արուն իս թափում. չիս քիզ ճանչնումի՞մ, եւ դուն ինձ ճանչնում ի՞ս»։ «Մինք ցոցիալ մկրատնիր ինք. էհենց բանիր պիտինք անի, էհէնց բանիր պիտինք սարքի» կօսէ։ Անէմէս թուքս ցամքից. ասում իմ մունչկաց տօ ոչ ով չիմանայ, թէ չէ ինձ էլ քի հիդ կուխիխաին։ Չէ, նա իրան էշն է քշում. «ով դուզէ իմանայ մինք վունչիչէմէն չինք վախենում. դէհ չուստ արա դահյա մի տանի, փամիլդ տաս, վուր գրինք» կօսէ. ցիս բղաւում, ճղաւում, հարայ հուրայ իմ անում, թէ ախպէր ցիս վունչիչ չիմ գիդի ինչ է ցոցեալ մկրատը, ցիս վունչիչ չիմ ուզում, թող ըլի գլխէմէս։ «Չէ, թէ չիս գրուի համ խուլիգան կօսինք, համ կուսպանինք» կօսէ։

Անջաղ ձեռնէմէն պրծիլ իմ. խափիլիմ, թէ էքուց

կուգրուիմ, համա վա՛յ էն փախչիլ պրծնելուն. սաղ օրն անէմէս ևիշտանս կապուից. վուրնոր չիրիք օխչրի գլուխ, օտար գըւանքայ հաց ճաշէրքին ինձ հերիք չէ գալի՝ ջգրուցս մէ ծլանտի բան չիմ դրի բերանս։ Խիղճ Պօխրոն դահլէս տանում էր, թէ «Տօ, Լէյլինչու տղայ, գնանք մէ մէ թլաշոլլի գցինք, ինչ իս դումիտ անում, աշխարքի դարդը դիփ խօմ քիզ չին տուի» կօսէ։ Մախլա՛ս, ինչ գլուխդ ցաւեցնիմ, էդ գիշեր վունցօր էլաւ գնացի տուն, համա սաղ գիշեր քունս չտարաւ. առուտէան վիկենամ տեհնիմ՝ քուչի դրան շեմքին մէ թուղթ է վիր ննգած. վիկալա ջիբս դրի. գալիս իմ դուքան տեհնիմ, վուր էն կարմիր խալաթով տղէն կանգնիլ է Սաղումը, ինձ մուլափ է տալի. ա՛յ նահլաթ քիզ չար սատանայ. անէմէս ժնդնիրս թուլացաւ. վազ տւի գործկապանի դուքանը, գործլու մեշօկներու յետեւը խելիմ ժուռ թախ կացայ, ինչկլի նա գնայ։ Սաղ մէ սահաթ շունչս կորուից, դուս մտիկ տամ տեհնիմ՝ գնացիլ կորիլ է, մէրաշ դուս պրծայ ու պուն՝ վազ իմ տալի վունցոր գիժ մողի։ Էկայ դուքան. նստած իմ ու էն գիրը կարդում իմ։ Գրիլին թէ. «մինք ումը վուր կուղրգինք՝ հինգ թուման կուտաս նրան, թէ չէ կուսպանինք»։ Ցիս էս փքրումն էի, տեհնիմ էրկու տղայ ներսիւ էկան. «իրուդունի բիլէթ վէկալ» կօսէ. հարցնում իմ՝ իրիգունի բիլէթը վուրն է. «խիղճ ազի համա է» կօսէ։ Վիկալա ու մէ մանէթ իրան տւի, վիկացան գնացին։ Մէ քիչ մուլափ տամ տեհնիմ էրկու ջահել աղջիկ ներսիւ էկան. «խիղճերու համա փուղ ինք մօդ անում, ինչըդդամ դուզիս՝ գրուի» կօսէ։ Ախպէր դրուստն ասիմ՝ լացս էկաւ. վիկալայ ու մէ մանէթ էլ նրանց տւի, վիկացան գնացին։ Մէ քիչ

էլ մուլափ տամ տեհնիմ՝ նեքսիւ էկաւ զօրօզօվը, «Դրաստի զօսպօդին, պօզդրաւլի պրազնիկ, աա վաս սլեդւիտ նա վօդկա դենըգ»․ վիկալա ու մէ աբասի իրան ախկըրի, գնաց բաղ էլաւ: Մէ քիչ էլ մուլափ տամ տեհնիմ վուր զօրօզօվքի մինծը՝ ակօլօշնիկն ինչ որ զահրումար է՝ նեքսիւ էկաւ: «Գօսպօդին պոլըը բօլնօյ վազմի բիլէթ»․ աբա դէհ էստի թամաշա արա, վո՞ւր մէկլին տամ, ախպէր, չիլիս սիքէն կուլից էլի․ ում չուխէն պատռւում է, դալա է առաջս ցից է ըլում՝ փուղ տու․ ում արխալուղը մաշւում է՝ Լէյինչու տղայ փուղ տու, ում ախպուխը հինանում է՝ փուղ տու, ում շալվարը խունանում է՝ շալվալ տու, ումը վուրթի է ըլում՝ կնքատէքի փուղ տու, ում փուրը քաղցածանում է՝ հաց տու, ով ձեռկ ունի թաղելու՝ փուղ տու, ով հիւանդ ունի՝ դոխտուր բերիկ տու, ում քնթին ճանջ է նստում՝ նօքար բռնի քշիկ տու, ով պախմելիս է՝ արղի փուղ տու, ով նշնւում է՝ փուղ տու․ մէկը չի ասում թէ տանինք Լէյինչու տղին փուղ տանք․ ինչ անիս, ախպէր, մնացիլիս արմացած․ թէ տալիս իս՝ դիփ դարտկւում իս, թէ չիս տալի՝ աբա վայն էկիլ է ու տարի․ վախենում իս՝ ինչ է եա չըրնին, եա չղուշմանանան, եա չապանին: Վիկալա ու մէ մանէթ ու տասը շահի էլ դրան իրան ախկըրի․ հալամ դա չէր դուս գնացի տեհնիմ մէ գիր բերին․ բաց արի տեհնիմ տասնուհինգ թումանի փուղ ին ուզում․ էս էսենց․ տեհնիմ դվորնիկն էլ էկիլ է հիդս սպոր է քաշում թէ «ինծ վուր դուս արիր իմ դուլուղեմէն՝ չիրիք ամսւայ ջամաղիրս պիտիս տայ կօսէ․ թէ չէ դլխիդ ուրիշ դայդի օյիննիր կուբերիմ: Հալամ դրա հիդ դաւի իմ քաշում՝ տեհնիմ չիրիք մարդ գլխիս անդւեցին: «Մէ

խիղճ ձեռկ կայ թաղմելա չունէ, ինչըդամ դուզիս դրւի» կօսէ: Ո՛ւհ ո՜ւհ, ո՜ւհ, փուղ վուր չիմացայ՝ աղիքնիրս դիփ կտուր կտուր էլան, փուրումս բաց էլա․ վիկացայ ու դուքնէմէն դուս փախայ, գլուխս բաղ արի․ փիքր արի ինծ ու ինծ թէ կէհան բաղ կուլին, ամա ինչ՝ քաֆթար խնամիներու պէս նստոտիլ ին օչիլնիր ին կոտրտում, ծանդր ու բարակ․ էն անիծած իմ դէմուդէմս մէ ժեշտի շինող կայ, նա էլ խօմ զահլէս տարաւ, սաղ զուզս դիփ դափանուա արաւ էլի․ դըր, դըր, դըր, դըր, չըխկ հա չըխկ, սաղ օր դինջութին չկայ էլի: Վուր շատ բողմատրաք էլա՝ վիկացայ ու նեքսիւ գնացի․ էկան առաջս․ «Պարուն չուստ արա մինք բան ունինք» կօսէ: Ախպէր բան ունիք գնացէք ծիր բանին․ ծիր փիշը ո՞վ է բռնում․ խուրդա չունիմ, սահաթի օխտնին էկէք կուտամ: «Մինք խօմ էրէխէք չինք, վուր ջամբաղի պէս միզ խաղցնում իս․ սաղ չիրիք սահաթ էլ մուլափ իս տալ տալի միզ, մինք չինք գիդի, վուր սահաթի վիցին դուքանը կոխպում իս, ումն իս խափում» կօսէ:

Էհ․ վիկալա տաս շահի իրանց ախցըրի․ սրանք կատղեցին, էրէսովս ուլին փուղը․ «Մինք խօմ աղքանիր չինք, միզ խօմ ողորմութիւն չիս տալի» կօսէ: Բա ինչըդամ իք ուզում վուր տամ․ սաղ կարօղութինս ծիզ տամ, ախպուխս էլ հանիմ ծիզ տամ, շալվարս էլ հանիմ ծիզ տամ․ բարէմ ասէք թէ ինչ ունիս չունիս միզ տու էլի․ Էյ, դուրթ ու դուրթ հերիք էլաւ է՞․ էնդադամ զահլա տանիլ կուլի՞․ իմ արիւս գիդէնայ չիրիքիդ մէկի հէսաբ կուջարդիմ, վուր քէփնիրուդ գա․ դուք Լէյինչու տղին կուճանչնա՞ք․ ախ իմ ջեհել վախտս, կութողնի՞մ վուր խօսաք, փունց որ խարբուզակ էնէնց կու քամիմ: Մէ հեսաբ արմ-

ցան, վուր կօսիս թէ չիս հանաք իմ անում. համա նրանցմէն մէկը շատ հարամզադա էր երեւում. վրես բղաւից. «Ո՞ւմը կուչարթիս. այ քու ջանը մէկը վուր փուրդ մանի սաղ աղիքնիրդ դիփ.վէր կոծէ» կօսէ. Հանից մէ չիքա լերովիլը ու մէ հատ պատրոն շանց էրիտ: «Դուն հին չախւայ ժամանակի մի զնայ, վուր նախրախիվումը մուշտակուէ էիր անում. ա՛յ քու ջանը» կօսէ: Արա դրամէն իմ վախում է՛, վուր ծէնս կտրում իմ: Տէհնիմ ծեռին խաղացնում է: Տօ լաւ ասի, թէ ախպէր իս չիրդ դի, եա դէնը բադ արա, թէ իմ խաթրը ունիս, լիղիս պատռում է, վուր մտիկ եմ տալի. արա դա է վուր ծէնս կտրում իմ է: Ինչըզա՞մ է հերիք, ասէք վուր տամ էլի. մէ մանէթ հերիք է՞: «Ինչ իս դուս տալի տօ տաւար. դու խոմ խիլքէմէն չիս էլի. թէ դժւիլիս դնա բոլնիցէն» կօսէ: Ախպէր, մի չարանայ, չիս քու հոքուն մեռնիմ. մէ հինգ մանէթ ունիմ կուտամ ինչ անիմ: «Չէ, չէ, քսանը-հինգ մանէթից մի կապէկ պակաս չինք վիկալնի»: Դէհ լաւ չիփի որ էսէնց է՝ տասը մանէթը կուտամ: «Չէ, չէ, ինչ որ ասինք էնդդամ պիտիս տաս» կօսէ:

Էս ինչ կրակ է, Տէր Աստուած. կօսիս ինձ բան ին պահ աւի, մէ հէսաի հարբա ին գալի. համ էլ կօսիս Թաքաւուրի փէշատ ըլի, վուր մէ կապէկ չպակսի: Շաքրօ, թէ մէ տասնըհինգ մանէթ ունիս իրան տու: «Չինք վիկալնի, վուր մէ կապէկ էլ պակաս տաս», կօսէ:

Բաս չիփի որ էսէնց է ու դուք էլ լաւ մարդիկ իք էրեւում, քսան մանէթ կուտամ, համա գիդիք ինչ է. չիս ծիր հոգուն մեռնիմ. մէ քրինդար ունիմ տանըս՝ վունց քրիհըս է տալի, վունց էլ տունս է

դարդկում. ջափա քաշէք էկէք մէ ասէք, վուր համ քրիհս տայ համ էլ տունս դարդկէ. չիմ ուզում էլի, վուր նա իմ հայաթումս կենալիս ըլի. ախպէր, զօռով ին ուզում տանս կենա՞ն. չիմ ուզում էլի, թող դարդակ վէր ննգած ըլի էլի, վայ էհենց կրակ կուլի: «Չէ, չէ, պարուն, օյինբազութին մի անի. քսանը հինգ մանէթից պակաս չինք վիկալնի ու մինք տուն, մուն, քրիհ, մրիհ չինք գիդի. դէհ չուստ արա թէ չէ էս նումուտիս կուղլուրինք» կօսէ: Շատ նազ ու նուզ արի, շատ հարայ հուրայ ուէի, շատ բղաւեցի, շատ ճղաւեցի, համա չէլաւ. վիկալա մէ հատ քսանուհինգ մանէթանուց անհէմէս ծեռին դրի, համա վայ էն տալուն, սիրտս դիփ կրակ էր ննգնում:

Մախլաս, մախլաս, հայ դիդի Լէչինչու տղա, վօ՛ւրդի է քօ ժանգոտած դաքանչէքը, վուր մէ խփիլումը հարուր ու օխտանասուն օխտը հոգի մէտի վէկոծէիր. համա հիմի կի դուս ին էկի լածիրակ մածիրակ շան վուրթիքը, մէկը մէ վուտիս դադար չկայ, հիդս սպոր է քաշում. «քիդ կուսպանինք կօսէ»: Համա գիդացած էլէք, թէ վուր սպանիլը չըլի, չիս գիդիմ թէ քաչալ Գաքօի քուփթի հանդը վունց իմ ջարթում նրանց. էհ ինչ անիս, ժամանակ է էլի. վուր ասին թէ գիրամալլա կանգնի, չարէնններուս ինչ է, պիտինք անի էլի:

Մախլաս. էդ շարուտ օրը անց կացաւ, գնաց, գլխէմէս բատ ըլաւ, փարք միր ստիղծողին. գնացի վունց որ էլաւ տուն. համ գնումիմ քուչա քուչա, համ էլ դէս ու դէն իմ մտիկ տալի, թէ ինչ է էն կարմիր խալաթաւուր աղէն չտեհնի, եախա չդառնայ: Գնացի տուն. նստեցի կնդանս չիդ քիչ մսլահաթ արի դէսից դէնից, հիդը մասխարութինով».

հիշը ծիծաղելով, չիս էլ ինչ քորփա ծիծաղիլ գիտիմ է. մի հեստի ծիծաղում իմ, վուր կօսիս Բերութոյի բաղնիսը քար ու քանդ է ըլում», վուր ինչէ կնիկս վունչիչ չիմանա գաղակի-դերա չըլի, թէ ինչի իս ուլի, եա թէ չէ բեդամաղ չըլի. համա ինչ անիս սիրտս նեքսևիցը պաժար պուժար է ընկնում իմ քսան ու հինգ մանէթի խաթրու. ջահանդամի դեօրը էն քսան ու հինգ մանէթը, հիմի վուր ուրիշ փուղիր էլ ին ուզում, չիս ի՞նչ գլուխըս քարովը տամ, չիս վ՞ուր մէկի ջուղաբը տամ:

Էս փերումը պառկեցի մէ քիչ քունս տարիլ էր. էրազումս միթոմ բերին իմ քսան ու հինգ մանէթը ցիդ տվին. մէ ուրախացայ, մէ ուրախացայ, վուր էլ ի՞նչ ասիմ. էս էրազումն էի, մէկ էլ տեհնիմ զարթացնումին». վիկաց գիրին բերի» կօսէ: Վիկացայ տեհնիմ բիջը նեքսև էկաւ թէ. «Աղա, հինգ տղայ էկան ասին թէ էս գիրը կուտաս խաղէյինին, համ էլ կօսիս, վուր էքուց գիշիր մինք դուքանք սահաթի տասին հազիր ըլի. համ էլ ասին, վուր էդ գիրը օչովին շանց չտայ, թէ չէ կուսպանինք»: Բաց անիմ կարդամ, վուր յիցուն թուման փուղ ին ուզում, մէջն էլ նըշիլին գալամդըրաշով կուբո, խանչալ ըեռովիը, այ էնենց կուսպանինք, կօսէ, թէ չիս տայ: Էն սահաթին ջանս թուլացաւ, փուրումս բաց էլայ քիչ էր մնում գլխս բաւիէն վի քաշվի: Տօ ասում իմ, վուրդի իմ էրազը, վուրդի էս գիրը. միղայ քիղ Աստոծ. էս ինչ շարուտ վուխտի բաստ էկանք, էս ինչ դարդուբալա վուխտի հասանք. ուզում իմ վուր բուխրումը մանիմ էլ դուս չգամ. արի ու ասա Աստծուն. աօ ով է իմացի էս դայդի պրոկերեսութինը, ով է իմացի էս դայդի հարամզադութինը. ով գալիս է փուղ տու, ով գնում է

փուղ տու. մինձ ու պստիկ չկայ, ուստա ու աշկիրտ չկայ, խաղէյին ու նոքար չկայ, խաթր ու նամուս չկայ, նոքարը խաղէյինէմէն մինձ է բղաւում. վահ, վահ, վահ, էնենց էլ կրակ կուլի՞. սաղ սաղ մարթու շամփուրի վրէն շարում խորւում ին էլի:

Հայ գիդի Լէյինչու տղայ, վուրդի է քու ժամանակը. արա էն չախն էր խաթր ու նամուսը. մըր ահիցը վունց կարայինք մէկմէկու բեդամաղ անի: Էհ, Աստուծ հողին լուսաւուրի Օկրօղինի հոգուն. հայ գիդի հայ. ամէն կիրագի կէհէրի՞ք նախրախիվը մէ լաւ լաղաթին մուշտակուխ կուսարքէինք, կուծեծէինք կուծեծւէինք, կուրախանայինք, վի կուկենայինք օխչում ախպուր պէս ցիդ դուքէինք. համա չիս վուր դուշմի պէս գիլլիր կէհէրի՝ հեռւէմէն կուտեհնէին թէ չէ գիփունանքը ինձմէն գողում էին. մէկմէկու կուբղաւէին. «Տղերք, Լէյինչու տղէն գալիս է հայ, հայ, հայ վրա տանք ջարթինք: Ձէր հալամ շուրիրս չհանած վրակութափէին ջխանձվէյեքի պէս, գլուխս սփաթա դիփ մոշլա կոնէին, թափ թաղա շուրիրս փարա փարա կոնէին. համա չիս էլ ինչ պառուղ իմ, գիփունանցը հեստի քշում էի, վունց որ Աղստափի կալիէքը: Մուշտակուխը կուպրծնէինք՝ գիլլիր դուքէինք ցիդ կունստէինք չուղրումալումը. արա թաց թաց խեղադէքէ վուր գալիս է, խմէ ու խմէ. ի՞նչ ռումրին կու լըցնէր Դրնդր Սոլոմանի փուրը, սաղ ռումրի գինի կուխմէր, կօսէնաս ջրհուրումն է ածում: Հայ գիդի հայ վուրդի ին իմ համփաննիրը, մէ գլուխը վիքաշին տեհնին թէ Լէյինչու տղէն ինչ հալի է: Իմ համփաններուն վուր մարդ մաիկ էր տա՛ի կօսէր թէ մէկէլ թամաշա անիմ, դիփ ջղած տղիրք էին: Ցիփուր կէհէինք հարսնիք չիս, Տուշի Գևոն, չասի Խէչատու-

րը, քէնթը կոմբալ Եովանը, Դեգալ Աթոն, քաչալ Օ-
հանը, քնթօ Արաքէլը, պուզուզ Մէլքոն, թըս թըս
Իվանը, քօր Գիքօն, մաղաշօ Արուէմը, բօղկ Գիգօլը,
բուլթխուզ Սարքիսը, իշի գուզ Միկիչը, արճիկ Կա-
րապիտը, օխտը հաց ուտող Մէլքօն, քօր Պապուչին,
դանդէաստր Եաղօբը, ղօռօ Եովանը, բաղլինջօ Բախ-
շօն, չոփուր Արուէմը, լոխմա ուտող Եակօփը, սուտ
Քրիստոս Օսէփը, իշու լոխտա Դարչօն, խլինք ուտող
Սուքասը, պոխրօ Արուէմը, չոչի Սիմօնը, դաստամալ
Միխակը, ջոջրա Արշակը, ծուրծուր Պօղօսը, դպրա
Նազարա Վանօն, կօսխթէ փուղչ աշխրքում մէ մէ
հատ ին ջոգի մըզ. սաղ խալխը միզ թամաշա կօնէին,
համա կի հիմիկւայ ջէհիլնիրը ինծ հիդ սոռր ին քա-
շում թէ «Դուն ինչ մարթ իս ինչացու իս, ով իս,
դուն տաւար իս, դուն հաշախքար իս, ըլէս չըլէս
դիփ մէ հաշիւ է» կօսէ. «վունց ադգին իս պէտք, վունց
խալխին, վունց խարիբին, վունց ղօվլաթաւուրին, ան-
փուրթի անհոգի իս. վունց թուրք իս, վունց նասրա-
նի» կօսէ: Համա կի մէ կրնէն դրուստ ին ասում տաս
վո՞ւնց. ըլիս շատ ցիդան մարթ իմ, շատ էլ հաշախ-
քար մարթ իմ. ինչ որ անին ինծ հախն է. համա
ինչ անիմ ծլիվ մէ փուղիր իմ ճանդի, վո՞ւնց թօղնիմ
փուր ձեռնեմէս դնայ. Աստուծ մի հոգի է տւի չէ կա-
րում արնի, ուր մնաց թէ փուղը. մէկ էլ թէ փուր
փուղիրը էսէնց դէս ու դէն շաղ տամ՝ իժում քասի-
բանամ, ինծ էլ ով կասի թէ Լէլինչու տղէն իս. իսկի
մարթու տիղ էլ չին հաշիւ անի: Չէ, չէ օչովին մէ
կապիկ չիմ տայ, թէգուզ կաշիս էլ քերթին. համա չէ
ամենին քիչ քիչ կուտամ, կուխթլըմիմ, գլուխը կուեղիմ,
փուր գիփուճքը բադի մնան, փուր, ախպէր, չապանին
ջանը ադիդ, է ախպէր, համ էլ դրանց ձեռնէմէն ամէն

բան դուս դուքայ: Մէ քիչ մասլահաթի էդնէն պար-
կեցի մէ քիչ քունս տարիլ էր, մէկ էլ տեհնիմ իրիք չէր
մըր հայաթումը դըրբաղնիր դցեցին, անէմէս վիկացայ
ու փախայ կուխնէն, նէքսիւ մտայ ծալօի մէջը, թախ
կացա խելիմ ժուդ. լուսադէմին դուս գամ ծալօից.
մէ ծլանտի փարդէն քաշիմ տեհնիմ, փուր օչ ով չկէր.
ինչ որ կա ծալօումը օր իմ քաշի ձիր դուշմնին
չտայ Աստուծ. բաղլինջօիքը ջուդ, լանիրը ջուդ
կծոտումին ու կծոտում. շուրիրս հաքայ դուս էկայ,
կանչեցի դվօրնիկին թէ իրիգուն ինչ խաբար էր.
«իրիգուն տասը մարթ էկան ուզումէին պատիցը դէ-
վէր դայ, փուր նէքսիւ գան քի մօդ փուղիրը տա-
նին, ըլիս էլ լէրովէլը դարդկեցի, փախան գնացին»
կօսէ: Կամանց կամանց քշւեցի դըա դուքանը, մէ
խելիմ ժուդ նստեցի, իմ դարդիրս հարէնէրուն գան-
գատ արի, ըլիդ մաիկ տամ տեհնիմ մըր հարէնի աշ-
կիրտը մէ տերեգրափ է բէրի կարթում է, հարցրի
թէ հը ինչ կայ թազա խաբար գրած. թէ «փուղ ու-
զող տասը ժուլիկներուն բռնիլ ին» կօսէ. մէ հեստի
ուրախացա. փուր էլ ինչ ասիմ. հարցրի թէ վունց
արար. «մէ շահով» կօսէ. ինչ իս ասում տօ, մէկը
իրիք կապէկ է. չէ, հիմա հուջաթ է անում թէ «մէ շա-
հի իմ աւի, այ վրէն գրած է» կօսէ: Բա լաւ տաւ,
ըլիփ որ էսէնց է՝ դուն խոմ կարթիլիս, բէ իս—տու
էրկու կապէկ կուտամ. «համեցէք, ազա, համա ամօթ
քու ադաւթենին, ամօթ քու դովլաթին» կօսէ. վի-
կալաւ ու թաւազա արաւ: Հիմի էստի թամաշա
արա՝ անէմէն օչ ովին չիս կարում ձէն տայ էլի.
էնթաւուր լածիրանն էլ ինծ է բիարար անում:
Էս մասլահաթումն էի, փուր էրկու ադայ գլխիս անդըւե-
ցին. «արի, քի մօդ բան ունինք» կօսէ»: Հր ինչ կայ

Թազա խաբար, կուգիդենաք, ասէք մէ տեհնիմ: «Մինք քսան Թուման փող ինք ուզում, ջալդ հանի տու, թէ չէ դուքնիդ մէջը վունց որ խուզ էնէնց կուզըրլորինք» կօսէ: Էն սահաթին դիփ սիրտս խառնուից: Ախմախս շան վուրթիք, յիս վո՞ւր մէկիդ պիտիմ փող տայ ինչ է զարափ Խէչօի դախլն է ինձ մօտ, զօրօղի դախլն է ինձ մօտ, թէ՞ բէխլու Պետոյի ամիդնացնիրնէ ինձ մօտ, վուր էսէնց հարբա ու պրոքերեսութինով գալխիք թէ փող տու. վո՞ւրն է ծիր մինծը, մէ տարէք մէ շանց ուէք, յիս ամէն բանը նրա մօտ կուխօսիմ: Դէհ չուստ արա՝ քարօզներու վախտը չէ՞ չուստ փուղը տու, թէ չէ էկաւ հա՛» կօսէ: Գնացէք ախպէր բաց ըլէք, յիս ծիր մէ կապէկ չիմ տայ՝ վուր սատկիք. «լաւ, հիմի մինք գիդինք» կօսէ. դամուքրեբա էլան, վիկացան ու գնացին: Ասրա մէ հիմի էստի թամաշա արէք. նեքսիւ էկա, դվօրնիկը. «ինձ դու հէր ինչի իս ուշունց տուի համէլ ինձ դուլուղէմէն դուս գցի. վիցամաւայ ջամագիրս տու, եա թէ չէ էլի պրիմիտ պխախս անի» կօսէ, թէ չէ յիս գիդիմ ինչ որ կոնիմ. կօսէ: Գնայ վուրթի, գնա, բաց ըլի գլխէմէս թէ չէ իմ դէդա Էփեմիի հոքին գիդենա, ղանդըրաստ կու պատուիմ, էլ չիմ կանացի համփերի. հէրիք էլաւ է՞: Հէ բան չունիս, իսկի տեղիցը չէ ժաժ տալի. մխուիլ է տերեգրափի բոձու պէս: Վուր չարէս կորուից՝ սաի. ախպէր, այ քիզ ամսէկան տասնհինգ մանէթ ջամագիր կուտամ, համա իմ տանը, իմ հայաթումը իսկի փուտ չդնիս. մէնակ քուչէն կուաւլիս կեհաս, ինչ որ դըրխիս օյինները գալի, դիփ քու մէջն է, դիփ քու բանիրն է: Ախպէր, էնենց բան տեհնիլիք. իմ նոքարը ինձ վրէն մինծութին է անում, էն էլ ո՞վ, աղպ դէն ածող

դվօրնիկը. էհ. դուքանը կոխպիլ գնումիմ դըա տուն. աղբաթի խէր ըլի իմ դախլիդարս ամէն Ասսու դիշէր հեղնէս գալիս է ինչկլի միր տուն, իժում յիդ է դառնում վուր ճանփին ինձ ոչ ով վնաս չտայ: Գնում ինք մէյդնի կուրը, հիռուէմէն տեհնիմ ինձմէն քսան Թումնի ուզող տղէն մէյդնում կանգնիլէ իմ ճամփէն է պահում: Տեհայ թէ չէ մէրաշ յիդ փախայ դախլիդըրիս ասի, թէ Շաքրօ՞, հորէն էն տղէն էնդի միզ մուլափ է տալի» էսոր վուր ինձմէն քսան թուման փուղ էր ուզում: Դէսն արի միզ չտեհնի, ուրիշ ճամփով գնանք: «Ջէ, չէ, էն չի, նա ուրիշ մարթ է, մի վախենայ» կօսէ: Մախլաս, վուր ասում ին թէ աշխարքս շուր է էկի մինք արմնումինք չինք ատում. շուր էկած չէ բա ինչ է. օրը ցերեկով քաղկի մէջ խալխին թալանում սպանում ին, նրանց վունչիչ չին ասում, ով որ դահլէս տանում է փուղիր է ուզում ինձմէն նրան չին բրնում, ինձպէս մարթուն, ինձպէս հայունին էս ծերութենի ժամանակը զրզում ին իշի բաղնիսը. «Քնի էսի կօսէ, տաք կուլխս. էլ մաղալ չիս ուզի, հաց շատ ունինք, բուշի սուփ էլ շատ կայ կօսէ. Մէ ասէք ծիր հոքուն մեռնիմ, ծիր արևին սաղաղայ ըլիմ, յիս ի՞նչ գլուխս քարոզը տամ, յիս վուր մէկին փուղ տամ, յիս ինչի խաթրու իշի բաղնիս գնամ, ինչ ին տեհի իմ մէչ. դիփունքը գայխին ինձմէն ին փուղ ուզում. ասինք թէ ուրիշներուն պլոկլիմ, զրփլիմ, գցիլ իմ, հաշա իմ կերի դրանց խաթրու խոմ չիմ խուարեցնի իմ կինքը, դրանց խաթրու խոմ քանի քանի օջախի միխկը չիմ վիկալի. յիս ամէն բան ամէն շառլատանութին. արիլ իմ ինձ համա՝ դրանք գալիս ին թէ միզ փայ տու կօսէ, իրանք արխէյին քնածին էլի, յիս չարչարուիլ իմ, տանջ-

ւիլ իմ, արի ու փայ տու։ Մախլաս, դա մախլաս, չիքա չիքա բանիր ունիմ, չիքա չիքա դարդիր ունիմ, ամէն մէկը մէ մէ փթանոց ասիլու համա ինչկլի ինձմէն ձեռը չին վիկալնի, ինչկլի ինձ դաթար չին տալ, ինչկլի չիմ ասի։ Չիմ ասում էլ, փայ դաւի էք։ Հայ դիդի Նէյինչու աղայ։

ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
Гос. Библиотека
ՀԱՍՌ-Арм ССР
им. А. Мясникяна
Ա. ՄՅԱՍՆԻԿՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ

ՀՀ Ազգային գրադարան
NL0372257

ԳԻՆՆ Է 5 ԿՈՊ.

Հասցէն.

Темный рядъ А. Пашаянцъ